

LIBRIS

We know
books

ECONOMIE

IDEI FUNDAMENTALE

Traducere din limba engleză

ALEXANDRU MACOVESCU, ADELA CRĂCIUN, GABRIEL TUDOR

LITERA
București

10 INTRODUCERE

ÎNCEPUTURILE COMERȚULUI

400 î.Hr.–1770 d.Hr.

- 20 **Necesitatea proprietății private**
Dreptul de proprietate
- 22 **Ce înseamnă un preț corect?**
Piața și moralitatea
- 24 **Dispariția schimbului în natură odată cu apariția banilor**
Rolul banilor
- 26 **Înmulțirea banilor**
Serviciile financiare
- 30 **Masa monetară duce la apariția inflației**
Teoria cantitativă a banilor
- 34 **Protejarea de bunurile de proveniență străină**
Protecționismul și comerțul
- 36 **Starea economiei poate fi evaluată**
Calculul bunăstării
- 38 **Tranzacționarea companiilor**
Companiile publice
- 39 **Sursa bogăției este pământul**
Agricultura în economie
- 40 **Banii și produsele circulă între producători și consumatori**
Fluxul circular al activităților economice

- 46 **Persoanele fizice nu plătesc niciodată pentru iluminatul public**
Furnizarea de bunuri și de servicii publice

EPOCA RAȚIUNII

1770–1820

- 52 **Omul este o mașinărie rece și rațională**
Omul economic
- 54 **Mâna invizibilă a pieței asigură ordinea**
Economia de piață
- 62 **Ultimul muncitor dă un randament mai slab decât primul**
Scăderea rentabilității
- 63 **De ce costă diamantele mai mult decât apa?**
Paradoxul valorii
- 64 **Taxele trebuie să fie corecte și eficiente**
Povara taxelor

- 66 **Divizarea producției de ace duce la producerea mai multor ace**
Diviziunea muncii
- 68 **Creșterea populației are ca efect sărăcirea generală**
Demografia și economia
- 70 **Întâlnirile dintre comercianți se transformă mereu în conspirații de mărire a prețurilor**
Cartelurile și coluziunea
- 74 **Oferta își creează propria cerere**
Suprasaturarea pieței
- 76 **Împrumută acum, taxează mai târziu!**
Împrumutul și datoria
- 78 **Economia seamănă cu o jucărie yo-yo**
De la boom la depresiune
- 80 **Comerțul este benefic pentru toți**
Avantajul comparativ

REVOLUȚIA INDUSTRIALĂ ȘI ECONOMICĂ

1820–1929

- 90 Cât să fie producția în condițiile concurenței?**
Efectele concurenței limitate
- 92 Apelurile telefonice costă mai mult în lipsa concurenței**
Monopolurile
- 98 Multimile pot isca o nebunie colectivă**
Bulele speculative
- 100 Clasa conducătoare trebuie să se teamă de o revoluție comunistă**
Doctrina economică marxistă
- 106 Valoarea unui bun este stabilită de cantitatea de efort depus pentru producerea lui**
Teoria valorii bazate pe muncă
- 108 Prețurile sunt dictate de cerere și ofertă**
Cererea și oferta
- 114 Prima ciocolată e întotdeauna mai bună decât ultima**
Utilitatea și satisfacția
- 116 Unii cumpără mai mult când cresc prețurile**
Paradoxurile consumului
- 118 Sistemul pieței libere este stabil**
Echilibrul economic
- 124 Majorarea salarială înseamnă caviar, nu mai multă pâine**
Elasticitatea cererii

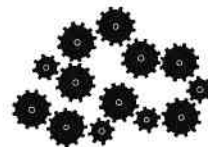

- 126 Companiile acceptă prețurile, nu le impun**
Piața concurențială
- 130 Bunăstarea unuia nu presupune suferința celorlalți**
Eficiența și corectitudinea
- 132 Cu cât e mai mare fabrica, cu atât e mai scăzut costul**
Economia de scară
- 133 Costul unui bilet la cinema are aceeași valoare cu distracția la un patinoar**
Costurile de oportunitate
- 134 Forța muncitorilor stă în unitatea lor**
Negocierea colectivă
- 136 Oamenii consumă ca să se facă remarcați**
Consumul ostentativ
- 137 Poluatorul trebuie să plătească**
Costurile externe
- 138 Protestantismul ne-a îmbogățit**
Religia și economia
- 140 Săracii sunt ghinionişti, nu răi**
Problema sărăciei
- 142 Socialismul înseamnă abolirea economiei raționale**
Planificarea centralizată
- 148 Capitalismul distruge vechiul și creează noul**
Distrușgerea creatoare

RĂZBOIUL ȘI CRIZELE

1929–1945

- 154 Șomajul nu e o alegere**
Crizele economice și șomajul
- 162 Unora le place riscul, alții îl evită**
Riscul și incertitudinea
- 164 Cheltuielile guvernamentale determină o creștere economică mai mare**
Multiplicatorul keynesian
- 166 Economia este parte integrantă a culturii**
Economia și tradiția
- 168 Managerii sunt interesați de beneficii suplimentare, nu de profitul companiei**
Guvernanța corporativă
- 170 Economia este o mașinărie previzibilă**
Testarea teoriilor economice
- 171 Economia este știința resurselor limitate**
Definițiile economiei
- 172 Ne dorim să păstrăm o societate liberă**
Liberalismul economic
- 178 Industrializarea asigură o dezvoltare durabilă**
Apariția economiilor moderne
- 180 Prețuri diferite pentru oameni diferiți**
Discriminarea tarifară

POLITICI ECONOMICE POSTBELICE

1945-1970

- 186 Națiunile trebuie să coopereze în perioade postbelice și de criză economică**
Comerțul internațional și Bretton Woods
- 188 Țările sărace au nevoie doar de un „îmbold puternic”**
Politicile de dezvoltare economică
- 194 Oamenii sunt influențați de alternative irelevante**
Luarea deciziilor iraționale
- 196 Guvernele ar trebui să se limiteze la simplul control al masei monetare**
Politica monetaristă
- 202 Cu cât sunt mai mulți salariați, cu atât facturile lor sunt mai mari**
Inflația și șomajul
- 204 Oamenii își temperează consumul de-a lungul vieții**
Bugetul de familie
- 206 Importanța instituțiilor**
Rolul instituțiilor în economie
- 208 Oamenii se vor eschiva dacă vor putea**
Informațiile privind piața și stimulentele economice
- 210 Teoria piețelor eficiente presupune existența unor precondiții**
Piețele și consecințele sociale
- 214 Nu există sistem electoral perfect**
Teoria alegerii sociale

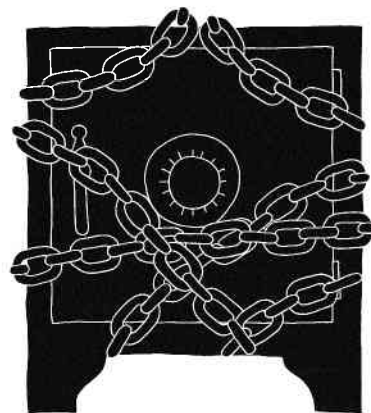

- 216 Scopul este de a maximiza fericirea, nu venitul**
Economia fericirii
- 220 Politicile de corectare a piețelor pot înrăutăți lucrurile**
Teoria optimului de gradul doi
- 222 Piețele trebuie să fie accesibile**
Economia socială de piață
- 224 Toate țările vor fi bogate la un moment dat**
Teoriile creșterii economice
- 226 Globalizarea nu este inevitabilă**
Integrarea piețelor
- 232 Magazinele goale din economia socialistă**
Deficiențele economiilor planificate
- 234 Oare ce crede celălalt că voi face?**
Teoria jocurilor
- 242 Țările bogate aduc la sapă de lemn țările sărace**
Teoria dependenței
- 244 Oamenii nu pot fi amăgiți**
Așteptările raționale
- 248 Oamenii fac alegeri fără să le pese de probabilități**
Paradoxuri în luarea deciziilor
- 250 Economii similare au de câștigat de pe urma uniunii monetare**
Ratele de schimb și monedele naționale
- 256 Nici recoltele bogate nu pot hrăni toate gurile**
Teoria îndreptăririi

ECONOMIE CONTEMPORANĂ

1970-PREZENT

- 262 Se pot face investiții cu risc zero**
Ingineriile financiare
- 266 Oamenii nu sunt 100% raționali**
Economia comportamentală
- 270 Reducerile de taxe pot crește nivelul de colectare**
Impozitarea și stimulentele economice
- 272 Prețurile spun totul**
Piețele eficiente
- 273 Cu timpul, până și egoiștii ajung să coopereze**
Concurența și cooperarea
- 274 Majoritatea mașinilor tranzacționate vor fi rable**
Incertitudinea pieței
- 276 Promisiunile guvernelor nu sunt credibile**
Băncile centrale independente
- 278 Economia este haotică chiar și când indivizii nu sunt**
Complexitate și haos

280 Rețelele sociale sunt un fel de capital
Capitalul social

281 Educația este doar un semn al capacității
Semnalarea și evaluarea

282 Statul guvernează piața
Miracolul est-asiatic

288 Convingerile pot declanșa crize monetare
Speculațiile și devalorizarea monedei

294 Câștigătorii licitațiilor plătesc exagerat de mult
Blestemul câștigătorului

296 Economiiile stabile conțin germenii instabilității
Crizele financiare

302 Companiile plătesc salarii mai mari decât piața
Stimulentele și salariile

303 Salariile reale cresc în recesiune
Salariile inflexibile

304 Găsirea unui serviciu e ca găsirea unui partener sau a unei case
Căutarea și potrivirea

306 Cea mai mare provocare pentru acțiunea colectivă este încălzirea globală
Economia și mediul

314 PIB-ul ignoră femeile
Genul și economia

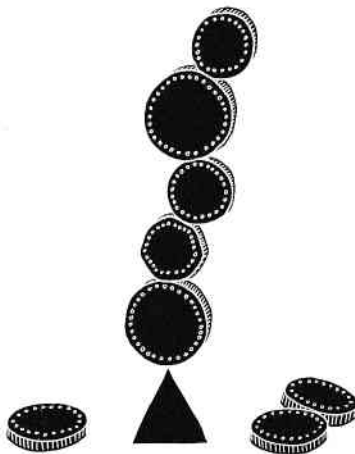
316 Avantajul comparativ este un accident
Comerțul și geografia

317 Ca și forța aburului, computerele au revoluționat economia
Salturile tehnologice

318 Economiiile sărace pot fi impulsionate prin ștergerea datoriilor
Anularea datoriilor externe

320 Pesimismul poate distruge băncile sănătoase
Retragerile masive de depuneri bancare

326 Economiiile prea mari din străinătate alimentează speculațiile de acasă
Dezechilibrele economiilor globale

330 Societățile mai egalitariste se dezvoltă mai rapid
Decalajul și creșterea

332 Chiar și reformele economice benefice pot eșua
Rezistența la schimbările economice

334 Piața imobiliară reflectă boomul și prăbușirea
Piața imobiliară și ciclul economic

336 Șocurile economice nu durează o veșnicie
Economie și pandemie

338 O diversitate mai mare înseamnă politici mai bune
Beneficiile economice ale incluziunii

**340 CATALOG
AL ECONOMIȘTILOR**

348 GLOSAR

352 INDICE

359 MULȚUMIRI

LIBRIS

We know
books

ÎNCEPUT COMERT

400 Î.HR. - 1770 D.HR.

LIBRIS

We know
books

URILE ULUI

Platon descrie **statul ideal**, în care proprietatea este deținută de toți și munca este specializată.

cca 380 î.HR.

Toma de Aquino susține că **prețul unui produs este „just”** doar dacă profitul nu este excesiv și vânzătorul nu încearcă să înșele.

1265–74 D.HR.

Polițele devin o metodă standard de plată în comerțul european, rambursabile doar de către băncile comerciale.

cca 1400

Se înființează Compania Britanică a Indiilor de Est, o companie de **comerț internațional** și primul brand global din lume.

1599

cca 350 î.HR.

Aristotel susține **proprietatea privată**, însă nu acumularea de bani.

1397

Se înființează Banca Medici în Florența, Italia – una dintre primele **instituții financiare** având la bază comerțul internațional.

1492

Cristofor Columb ajunge în Americi, inițiind procesul de colonizare europeană în urma căruia **aurul din Americi** ajunge în Europa.

cca 1630

Thomas Mun susține o politică **mercantilă**, folosind exporturile străine ca pe o cale de creștere a prosperității unei națiuni.

O dată cu evoluția civilizațiilor în Antichitate, s-a produs și evoluția sistemelor care ofereau bunuri și servicii populației. Aceste sisteme economice timpurii au apărut natural pe măsură ce comerțul și meșteșugurile produceau mărfuri care puteau fi date la schimb. Oamenii au început să facă comerț, întâi în natură, iar apoi oferind monede din metale prețioase, și comerțul a devenit o parte centrală a vieții. Cumpărarea și vânzarea de produse a funcționat secole întregi înainte ca oamenii să se gândească la modul de funcționare a sistemului.

Filosofii greci din Antichitate au fost printre primii care au scris despre subiecte care au devenit cunoscute sub termenul de „economie”. În *Republica*, Platon descrie construcția politică și socială a unui stat ideal, despre care spunea că

ar funcționa din punct de vedere economic, producătorii specializați oferind produse oamenilor. Însă elevul lui, Aristotel, a susținut conceptul de proprietate privată, care nu putea fi comercializată pe piață. Aceste argumente diferite continuă până în zilele noastre. Ca filosofi, Platon și Aristotel gândeau economia ca pe o chestiune de filosofie morală: în loc să analizeze funcționarea unui sistem economic, ei avansau idei despre cum ar trebui să funcționeze. Se spune că această abordare este „normativă” – e subiectivă și se concentrează asupra a „cum ar trebui să stea lucrurile”.

Abordarea normativă a economiei a continuat până în era creștină, iar filosofi medievali, ca Toma de Aquino (p. 23), au încercat să definească etica proprietății private și a comerțului pe piață. Aquino

s-a gândit la moralitatea prețurilor, susținând importanța prețurilor „juste”, negustorul netrebuind să facă un profit excesiv.

Anticii trăiau în societăți în care munca era prestată, în principal, de sclavi, iar Europa medievală funcționa pe baza unui sistem feudal – țăranii erau protejați de stăpânii locali dacă munceau câmpul sau își satisfăceau serviciul militar. Așadar, argumentele morale ale acestor filosofi erau, mai degrabă, academice.

Apariția orașelor-stat

O schimbare majoră avut loc în sec. XV, pe măsură ce orașele-stat s-au dezvoltat în Europa și s-au îmbogățit datorită comerțului internațional. Proprietarii feudali de pământ și-au pierdut supremația și o clasă nouă și prosperă de negustori a devenit un jucător mai

O **bulă speculativă** explodează pe piața olandeză de lalele, lăsând mii de investitori în ruină.

1637

William Petty arată cum poate fi **măsurată economia** în *Quantulumcunque Concerning Money*.

1682

Gregory King face un **rezumat statistic** al comerțului în Anglia sec. XVII.

1697

François Quesnay și adepții săi, fiziocrații, susțin că **pământul și agricultura** sunt singurele surse de prosperitate economică.

1756

1668

Josiah Child descrie **comerțul liber** – susține creșterea importurilor și a exporturilor.

1689

John Locke susține că **prosperitatea nu derivă** din comerț, ci din **muncă**.

1752

David Hume susține că bunurile publice ar trebui **plătite de guverne**.

1758

Quesnay publică *Tabelul Economic*, prima analiză a mecanismului întregii economii, „**macroeconomia**”.

important în economie. Aceștia lucrau cot la cot cu dinastiile de bancheri care le finanțau comerțul și călătoriile de descoperire.

Noile națiuni care practicau comerțul liber au înlocuit economiile feudale la scară mică, iar gândirea economică a început să se concentreze asupra modului optim de control al schimbului de mărfuri și de bani de la o țară la alta. Abordarea principală a vremii, cunoscută sub numele de mercantilism, avea ca punct de interes balanța de plăți – diferența dintre cât cheltuiește o țară pe importuri și cât câștigă din exporturi. Vânzarea de mărfuri în străinătate era văzută ca un lucru bun pentru că aducea profit în țară; importarea mărfurilor era considerată nocivă, pentru că se cheltuiau bani. Pentru a preveni un deficit comercial și a proteja producătorii locali de

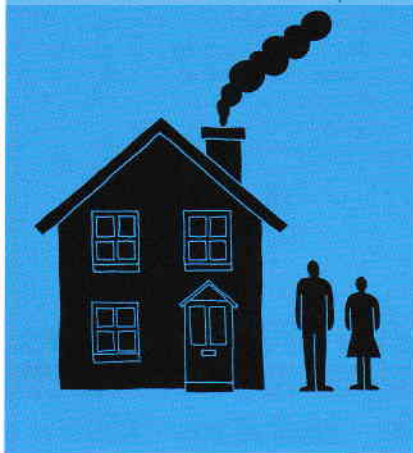
competiția străină, mercantiliștii au susținut impozitarea importurilor. Pe măsură ce comerțul se intensifica, negustorii și finanțatorii lor au devenit doar o parte a sistemului. S-au înființat parteneriate și companii, adesea cu sprijinul guvernului, pentru a controla operațiunile comerciale de anvergură. Aceste firme au început să fie împărțite în „acțiuni” ca să poată fi finanțate de mulți investitori. Interesul de a cumpăra acțiuni a crescut rapid spre sfârșitul sec. XVII, ducând la înființarea multor societăți pe acțiuni și a burselor de valori, unde acțiunile se puteau vinde și cumpăra.

O nouă știință

Creșterea uriașă a comerțului a trezit și un interes pentru funcționarea economiei, ceea ce a dus la începutul disciplinei numită

economie. Epoca Iluminismului, apărută la începutul sec. XVIII, care pune preț pe rațiune mai presus de orice, a avut o abordare științifică a „economiei politice”. Economiiștii au încercat să măsoare activitatea economică și au descris cum funcționează sistemul în loc să se uite doar la implicațiile morale.

În Franța, un grup de gânditori, cunoscut sub numele de fiziocrați, au analizat fluxul monetar din jurul economiei și au produs primul model macroeconomic. Aceștia au considerat că la baza economiei se află agricultura și nu comerțul sau finanțele. Între timp, filosofi politici din Anglia s-au îndepărtat de ideile mercantile ale comerțului și s-au concentrat pe producători, consumatori și pe valoarea și utilitatea mărfurilor. Începea să se întrezărească cadrul pentru studiul modern al economiei.

NECESITATEA PROPRIETĂȚII PRIVATE

DREPTUL DE PROPRIETATE

ÎN CONTEXT

DOMENIU

Societate și economie

GÂNDITOR-CHEIE

Aristotel (384–322 î.Hr.)

ÎNAINTE

423–347 î.Hr. În *Republica*, Platon susține că aceia care conduc ar trebui să dețină colectiv proprietatea pentru binele comun.

DUPĂ

1–250 d.Hr. În dreptul roman clasic, suma drepturilor și a puterilor pe care le are un om asupra unui lucru se numește *domeniu*.

1265–1274 Toma de Aquino susține că deținerea unei proprietăți este un lucru normal și bun, iar proprietatea privată este mai puțin importantă decât proprietatea publică.

1689 John Locke susține că, dacă creezi ceva prin propriul tău efort, atunci acel lucru e al tău.

1848 Karl Marx scrie *Manifestul comunist*, susținând abolirea completă a proprietății private.

Aflăm despre posesie și proprietate personală încă din copilărie, când ne certăm pe jucării. Acest concept este adesea luat de-a gata, însă ideea nu are nimic definitiv. Proprietatea privată este ideea centrală pentru capitalism. Karl Marx (p. 105) a observat că prosperitatea generată de capitalism oferă societăților „o cantitate imensă de mărfuri” care sunt deținute de către o persoană și care pot fi comercializate pentru profit. Afacerile sunt și ele private și operează pentru profit pe o piață liberă. Fără ideea de proprietate privată, nu există potențial de creștere personală – nici măcar nu

există un motiv pentru a intra pe piață. De fapt, nu există o piață.

Tipuri de proprietate

„Proprietate” cuprinde o gamă variată de lucruri, de la bunuri materiale la proprietate intelectuală (cum ar fi patente sau texte scrise). Termenul a pătruns în zone pe care și economiștii pieței libere nu le-ar fi susținut, cum ar fi sclavia, în care oamenii erau văzuți ca mărfuri.

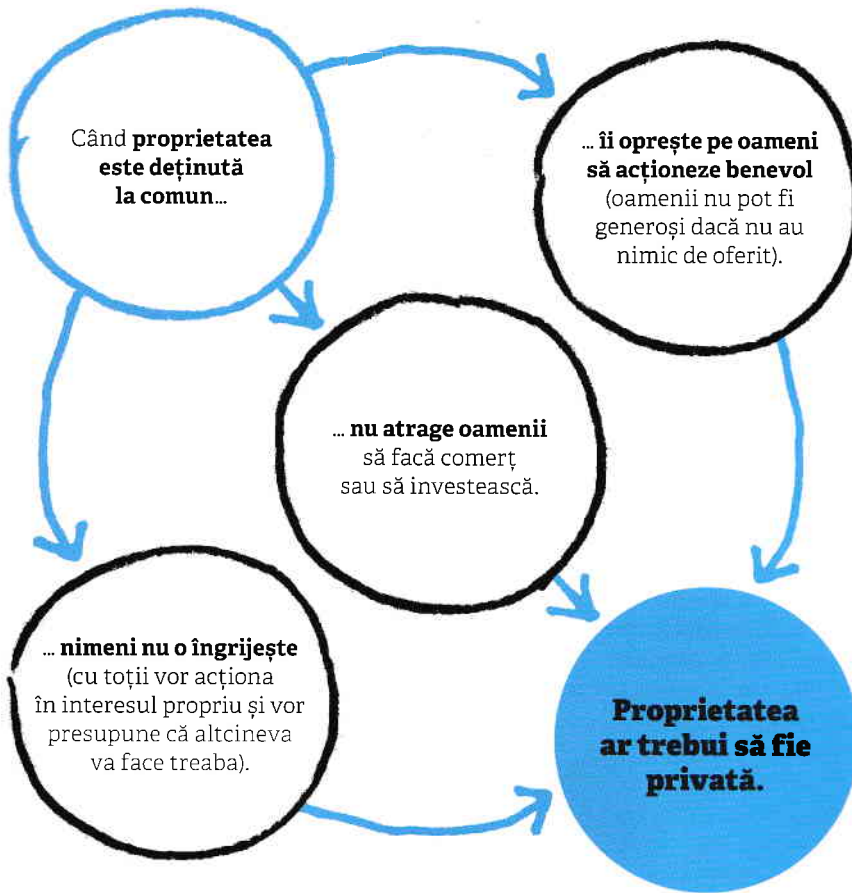
Din punct de vedere istoric, proprietatea materială a fost organizată în trei feluri diferite. În primul rând, totul poate fi deținut în comun și folosit de toți ceilalți cum doresc, pe baza încrederii comune și a obiceiurilor. Așa era cazul în economiile tribale înainte de sosirea europenilor, tradiție existentă și azi în tribul Huaorani din Amazon. În al doilea rând, proprietatea poate fi deținută și folosită colectiv; aceasta este esența sistemului comunist. În al treilea rând, proprietatea poate fi deținută privat, iar fiecare persoană este liberă să dispună de ea după bunul plac. Acesta este conceptul care stă la baza capitalismului.

Economiștii moderni tind să justifice proprietatea privată folosind argumente pragmatice, susținând că piața nu poate opera fără o anumită împărțire a resurselor. Gânditorii de

Protejarea proprietății private este un lucru important în țările capitaliste. Această casă din Varșovia, Polonia, este cea mai sigură casă construită vreodată. Dacă atingi un buton, casa se transformă într-un cub de oțel.

Vezi și: Piața și moralitatea 22–23 ■ Furnizarea de bunuri și de servicii publice 46–47
■ Doctrina economică marxistă 100–105 ■ Definițiile economiei 171

Cât de privată?

În fiecare societate modernă, unele lucruri sunt împărțite ca proprietate colectivă, cum ar fi străzile și parcurile. Altele, ca de exemplu mașinile, sunt proprietate privată. Dreptul de proprietate sau deținerea unui lucru în mod legal îi acordă proprietarului drept exclusiv asupra unei anumite resurse, dar lucrurile nu stau mereu așa. S-ar putea ca proprietarul unei case aflate într-un cartier istoric să nu fie lăsat să o dărâme și să ridice în locul ei un zgârie nori sau o fabrică ori să schimbe destinația clădirii actuale. Guvernele își rezervă dreptul de a nu ține cont de proprietatea privată când este considerat necesar, motivele pornind de la necesitatea infrastructurii până la probleme de siguranță națională. Chiar și în SUA, o țară neclintit capitalistă, guvernul ar putea forța pe deținătorul unei proprietăți să renunțe la drepturile lui. Însă, articolul 14 din Constituție mai îndulcește lucrurile și susține că proprietarul trebuie să primească o compensație la prețul pieței.

la începuturi au susținut proprietatea privată pe considerente morale. Filosoful grec Aristotel a susținut că „proprietatea ar trebui să fie privată”. A evidențiat că, atunci când proprietatea este deținută în comun, nimeni nu își asumă responsabilitatea să o mențină și să o îmbunătățească. În plus, oamenii pot fi generoși dacă au ceva de dat.

Dreptul de proprietate

În sec. XVII, toate pământurile și locuințele din Europa erau deținute de monarhi. Însă, filosoful englez John Locke (1632–1704) a susținut drepturile individuale, argumentând

că Dumnezeu ne-a dat drept de stăpânire asupra trupurilor noastre și, deci, și noi avem drepturi asupra lucrurilor pe care le producem. Filosoful german Immanuel Kant (1724–1804) a susținut, mai târziu, că proprietatea privată este o expresie legitimă a sinelui.

Însă un alt filosof german avea să respingă complet noțiunea de proprietate privată. Karl Marx a insistat că proprietatea privată nu este decât un mecanism prin care capitaliștii expropriază munca proletariatului, îl ține în sclavie și îl exclud. Proletariatul este, astfel, eliminat cu succes din grupul select care controlează toată prosperitatea și puterea.

„ Este limpede că e mai bine ca proprietatea să fie privată, dar folosirea ei să fie la comun, iar sarcina specială a legiuitorului este să sădească în oameni această dispoziție binevoitoare.

Aristotel

”

CE ÎNSEAMNĂ UN PREȚ CORECT?

PIAȚA ȘI MORALITATEA

ÎN CONTEXT

DOMENIU

Societate și economie

GÂNDITOR-CHEIE

Toma de Aquino (1225–1274)

ÎNAINTE

cca 350 î.Hr. În *Politica*, Aristotel susține că bunurile trebuie să fie măsurate ca valoare având în vedere un singur lucru – „nevoia”.

529–534 d.Hr. Legile romane îi protejează pe proprietarii de pământ pentru a nu fi forțați să își vândă pământul sub prețuri corecte, „suferind mari pierderi”.

DUPĂ

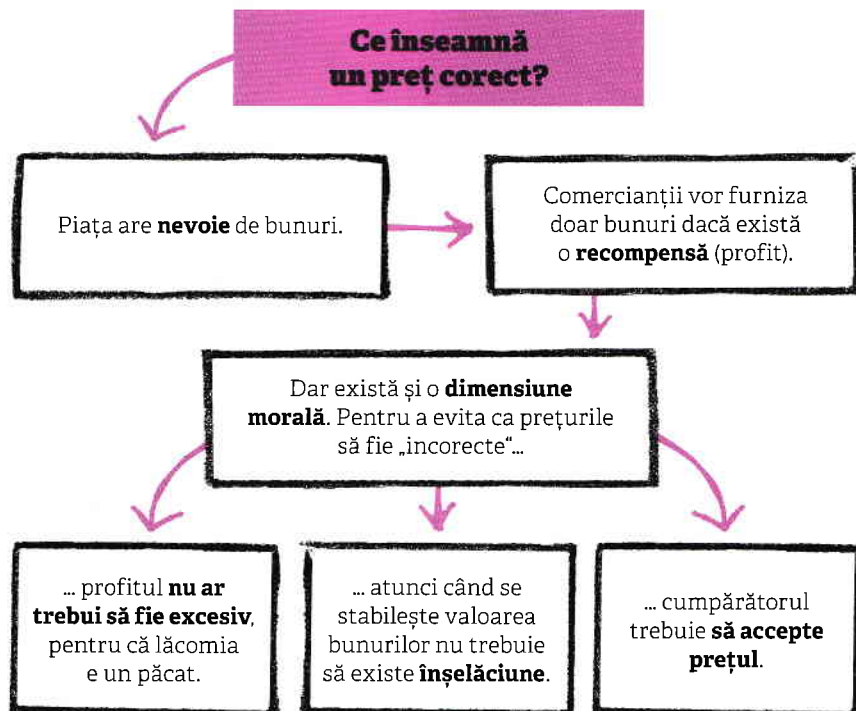
1544 Economistul spaniol Luis Saravia de la Calle susține că prețul trebuie să fie stabilit prin „estimare comună”, pe baza calității și abundenței.

1890 Alfred Marshall propune ca prețurile să fie stabilite automat, în funcție de cerere și ofertă.

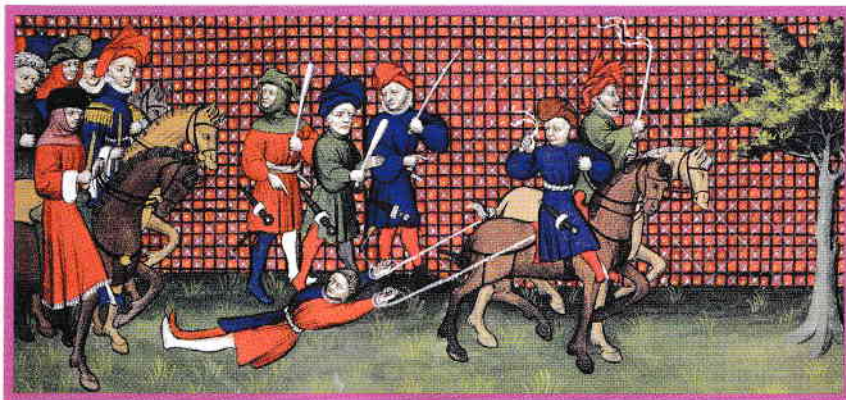
1920 Ludwig von Mises susține că socialismul nu poate funcționa pentru că prețurile sunt sigura cale prin care se poate stabili nevoia.

Mulți oameni știu ce înseamnă să fii exploatat sau „jecmănit” de un vânzător ca atunci când cumperi înghețată foarte scumpă dintr-o zonă turistică. Însă, potrivit teoriilor economice răspândite, conceptul de jecmănire nu există. Prețul oricărui produs este, pur și simplu, prețul pieței – prețul pe care

oamenii sunt pregătiți să îl plătească. Pentru economiștii pieței, nu există sub nici o formă o dimensiune morală a prețului – stabilirea prețului este doar o funcție automată a cererii și a ofertei. Negustorii care par să ceară mai mult doar împing prețul la limită. Dacă împing prețul mai mult decât sunt pregătiți oamenii să dea, atunci

Vezi și: Dreptul de proprietate 20–21 ■ Economia de piață 54–61 ■ Cererea și oferta 108–113 ■ Economia și tradiția 166–167

Comunitățile medievale erau neclintite în privința prețurilor practicate de negustori. În 1321, William le Bole din Londra a fost târât pe stradă pentru că a vândut pâine cu gramaj mai mic.

ei nu mai cumpără, așa că negustorii sunt forțați să scadă prețurile. Economisții pieței consideră că piața este singurul mod prin care se stabilește prețul, întrucât nimic – nici măcar aurul – nu are o valoare intrinsecă.

Un preț liber acceptat

Ideea că piața ar trebui să stabilească prețuri unitare pare să fie în strictă contradicție cu opiniile exprimate de Toma de Aquino în lucrarea sa, *Summa Theologica*, unul dintre primele studii ale pieței. Pentru Aquino, un călugăr învățat, prețul era o problemă cu rădăcini morale. Aquino considera avariția un păcat de moarte, dar, în același timp, își dădea seama că, dacă un negustor nu era stimulat de profit, atunci nu mai făcea comerț, iar comunitatea era astfel privată de bunuri de care avea nevoie. Aquino a concluzionat că un negustor poate cere un „preț corect”, care include un profit decent, dar care exclude acumularea excesivă de profit, considerată un păcat. Acest preț corect este prețul pe care cumpărătorul este de acord să îl plătească, dacă primește informații cinstite. Vânzătorul nu

este obligat să îi dea cumpărătorului informații care să îl facă conștient pe cumpărător de anumite lucruri care vor duce la scăderea prețului în viitor, cum ar fi vasele încărcate cu condimente ieftine care vor ancora în curând.

Problema prețului și a moralității este încă un subiect arzător, din moment ce economisții și publicul discută despre „prețul corect” al unei prime primite de un bancher sau de salariul minim. Economisții pieței libere, care resping amestecul în piață, și cei care susțin intervenția guvernului – fie din motive economice sau morale – nu se pun de acord în privința avantajelor și a dezavantajelor de a impune restricții asupra stabilirii prețurilor.

“

Nici un om nu ar trebui să vândă un lucru altuia cu un preț mai mare decât valoarea sa adevărată.

Toma de Aquino

”

Toma de Aquino

Sfântul Toma de Aquino a fost unul dintre cei mai mari învățați din Evul Mediu. S-a născut în Aquino, Sicilia, în 1225, într-o familie aristocrată și și-a început educația la vârsta de 5 ani. La 17 ani, s-a hotărât să lase în urmă avuția și să se alăture unui ordin de călugări dominicani sărmani. Familia sa a fost atât de surprinsă, încât l-a răpit când se ducea să se alăture ordinului și l-a ținut prizonier doi ani. Însă hotărârea lui a rămas neschimbată, iar familia s-a dat bătută în cele din urmă și l-a lăsat să se ducă la Paris, unde a intrat sub tutela cunoscutului învățat Albert cel Mare (1206–1280). Aquino a studiat și a predat în Franța și Italia, iar, în 1272, a întemeiat un *studium generale* (un fel de universitate) la Napoli, în Italia. Lucrările sale de filosofie au ajutat la croirea drumului anevoios către lumea modernă.

Lucrări de referință

1256–1259 *Questiones Disputatae de Veritate*

1261–1263 *Summa contra Gentiles*

1265–1273 *Summa Theologica*

DISPARIȚIA SCHIMBULUI ÎN NATURĂ ODATĂ CU APARIȚIA BANILOR

ROLUL BANILOR

ÎN CONTEXT

DOMENIU

Sistemul bancar și financiar

EVENIMENT-CHEIE

Kublai Han adoptă monede în Imperiul Mongol, în sec. XIII.

ÎNAINTE

3000 î.Hr. În Mesopotamia, este folosit șekelul ca valută: o unitate de orz de o anumită greutate este egală cu o anumită valoare în aur sau argint.

700 î.Hr. Cele mai vechi monede sunt bătute în Aegina, o insulă grecească.

DUPĂ

sec. XIII Marco Polo aduce cambii din China în Europa, unde vor fi folosite de bancherii italieni.

1696 Banca Scoției este prima bancă comercială care emite bancnote.

1971 Președintele american Nixon anulează convertibilitatea dolarului american în aur.

În multe părți ale lumii, oamenii se îndreaptă din ce în ce mai mult spre o societate neguvernată de bani, în care bunurile sunt **cumpărate** cu cărți de credit, transferuri electronice și telefoane mobile. Dar, dacă nu se mai folosește numerarul, nu înseamnă că nu se mai folosesc bani. Banii rămân la baza tuturor tranzacțiilor.

Banii au fost folosiți ca tribut (semn de respect) în ritualuri religioase și cu scopul împodobirii. „Banii însângerați” sunt plătiți ca recompensă pentru un ucigaș, miresele sunt cumpărate cu „bani pentru mirese” sau date soților cu zestre, pentru a-i îmbogăți pe aceștia din urmă. Banii conferă statut și putere indivizilor și națiunilor.

Economie de barter

Fără bani, oamenii puteau doar să facă troc. Mulți dintre noi facem barter într-o mică măsură atunci când întorcem o favoare. De pildă, un bărbat s-ar oferi să repare ușa strică a vecinului în schimbul a câtorva ore de stat cu copilul. Însă e greu să ne imaginăm aceste schimburi personale la o scară mai mare. Ce s-ar întâmpla dacă ai vrea o bucată de pâine și nu ai avea de dat la schimb decât mașina ta nou-nouță? Trocul depinde de dubla coincidență a nevoilor, când se întâmplă ca

Tribul Tiwa din Assam, India, face schimb de bunuri prin troc în timpul Jonbeel Mela, un festival străvechi care are rolul de a păstra armonia și înțelegerea între triburi.

persoana să aibă ce îmi doresc și eu să am ce îmi dorește celălalt.

Banii rezolvă toate problemele. Nu trebuie să găsim pe cineva care vrea ce vrei tu să dai la schimb; pur și simplu, plătești bunurile cu bani. Vânzătorul poate apoi să ia banii și să cumpere de la altcineva.

Banii sunt transferabili și pot fi păstrați – vânzătorul îi poate ține și cumpăra **când momentul e propice**. Mulți susțin că civilizațiile complexe nu ar fi putut apărea fără flexibilitatea

Vezi și: Serviciile financiare 26–29 ■ Paradoxul valorii 63

Teoria cantitativă a banilor 30–33 ■ **books**

schimbului pe care o conferă banii. Banii sunt și un etalon pentru stabilirea valorii lucrurilor. Dacă toate bunurile au o valoare monetară, știm și comparăm fiecare cost.

Tipuri diferite de bani

Există două tipuri diferite de bani: mărfuri și monedă fiduciară. Banii din mărfuri au o valoare intrinsecă pe lângă valoarea specificată, de pildă, când monezile de aur sunt folosite ca valută. Moneda fiduciară, folosită prima oară în China în sec. X, reprezintă banii folosiți ca monedă de schimb fără o altă valoare decât cea desemnată de guvern. O bancnotă este o monedă fiduciară.

Multe bancnote naționale au fost inițial „promisiuni de plată” în schimbul aurului din rezerve. În teorie, dolarii emiși de Rezerva Federală a SUA puteau fi dați la schimb pentru valoarea lor în aur. Din 1971, valoarea unui dolar este stabilită după bunul plac al Trezoreriei SUA, fără nici o referință la rezervele de aur. Asemenea monede fiduciare se bazează pe încrederea oamenilor în stabilitatea economică a unei țări, care nu e mereu asigurată.

Din 2009, au apărut noi surse de bani sub forma „criptomonedelor”. Aceste unități electronice, numite bani virtuali, nu sunt emise de nici un guvern și sunt adesea utilizate pentru bunuri și servicii ilegale.

Prin barter, o persoană poate face **schimb de produse** doar cu o persoană care vrea ceea ce oferă.

Un individ poate **cumpăra orice** pe bani de la oricine e dispus să vândă.

Un vânzător poate **vinde pe bani oricărei persoane** care vrea ce are el.

Banii pot fi ținuți până la **momentul propice** al achiziției.

Banii ne ajută să **măsurăm valoarea** lucrurilor.

Dar nu trebuie să faci barter când ai bani.

Scoate banii

Wampumul era un colier din scoici albe și negre prețuit de indigenii nord-americani din triburile din regiunea Eastern Woodland. Înainte să vină coloniștii europeni în sec. XV, wampumul era folosit pentru ceremonii. Oamenii făceau schimb de wampum ca să realizeze o înțelegere sau ca să plătească tribut. Valoarea colierului era dată de talentul necesar în procesul de creație și de asocierile din cadrul ceremonialului.

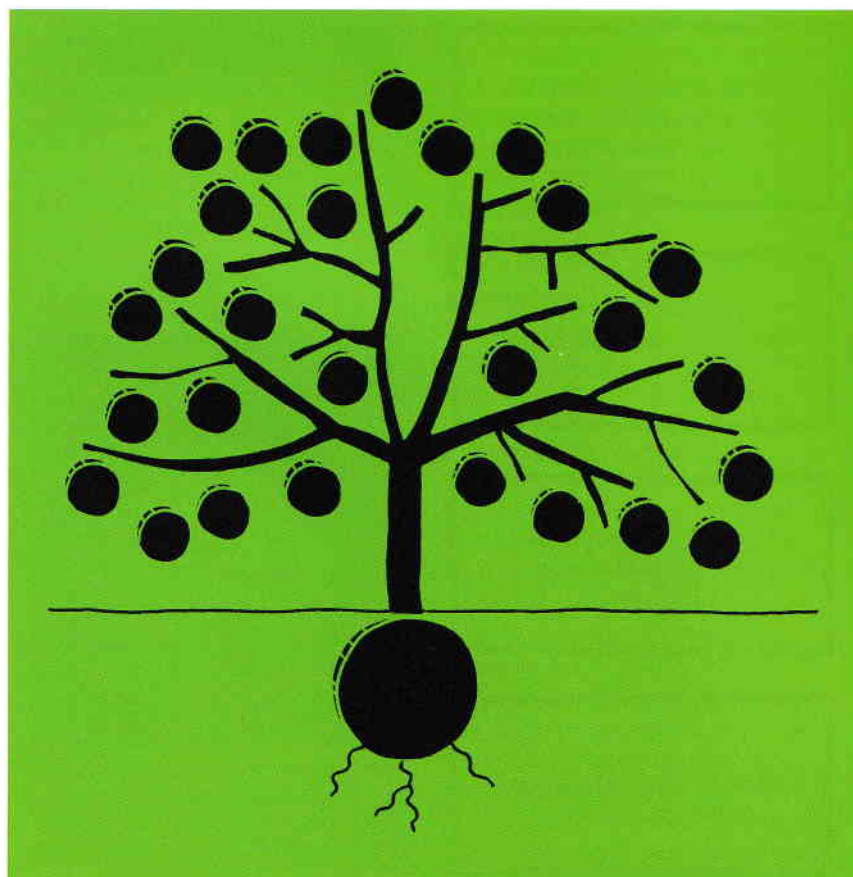
Când au venit europenii, uneltele lor au revoluționat fabricarea colierului, iar coloniștii olandezi au produs în masă milioane de mărgel. În curând, foloseau wampum pentru a face comerț și a cumpăra lucruri de la popoarele băștinașe pe care nu le interesau banii, ci acest wampum, care a devenit, curând, o valută cu o rată de schimb acceptată. În New York, opt wampumuri albe sau patru negre valorau un stuiver (o monedă olandeză de la acea vreme). Folosirea și valoarea wampumului a scăzut începând cu anii 1670.

Această geantă de umăr Shawnee este decorată cu mărgel wampum, care au devenit monedă de schimb pentru anumite triburi nord-americane.

ÎNMULTIREA ' BANILOR

SERVICIILE FINANCIARE

ÎN CONTEXT

DOMENIU

Sistemul bancar și financiar

GÂNDITORI-CHEIE

Familia Medici (1397–1494)

ÎNAINTE

sec. XIII Savanții scolastici condamnă cămătăria.

DUPĂ

1873 Jurnalistul britanic Walter Bagehot a solicitat Băncii Angliei să acționeze în calitate de „creditor în ultimă instanță” al sistemului bancar.

1930 Se înființează Banca Reglementelor Internaționale la Basel, Elveția, apărând reguli internaționale ale reglementărilor bancare.

1992 Economistul american Hyman Minsky publică *The Financial Instability Hypothesis*, care s-a dovedit utilă în explicarea crizei financiare din 2007–2008.

Oamenii au împrumutat ori s-au împrumutat din cele mai vechi timpuri. Există măturii potrivit cărora aceste activități aveau loc în urmă cu 5 000 de ani în Mesopotamia (Irakul de astăzi) la începutul civilizației. Dar sistemele bancare moderne au apărut în sec. XIV, în nordul Italiei.

Cuvântul „bancă” își are originea în cuvântul italian *banca*, pe care stăteau bancherii pentru a face afaceri. În sec. XIV, peninsula italiană era compusă din orașe-stat care beneficiau de influența și de resursele financiare ale papalității de la Roma. Peninsula avea o poziționare foarte bună pentru comerțul între Asia, Africa și națiunile

Vezi și: Companiile publice 38 ■ Ingineriile financiare 262-265 ■ Incertitudinea pieței 274-275 ■ Crizele financiare 296-301 ■ Retragerile masive de depuneri bancare 320-325

emergente ale Europei. Bogăția a început să se acumuleze, mai ales în Veneția și Florența. Veneția se baza pe industria maritimă: se creau instituții pentru a finanța și a asigura călătoriile pe mare. Florența s-a concentrat pe manufacturi și comerț cu Europa de Nord, iar aici negustorii și finanțiștii se întâlneau la Banca Medici.

Florența mai găzduia și alte familii de bancheri, cum ar fi Peruzzi sau Bardi, dar și organisme financiare – cămătari care împrumutau bani în schimbul bunurilor personale și bănci locale care lucrau în valută, acceptau depozite și împrumutau bani afacerilor locale. Banca înființată de Giovanni di Bicci de' Medici în 1397 era diferită.

Banca Medici finanța comerțul la distanță cu mărfuri ca lână. Era diferită de băncile existente sub trei aspecte. În primul rând, s-a mărit considerabil. În zilele de glorie, sub fiul fondatorului, Cosimo, avea filiale în 11 orașe, ca, de exemplu, Londra, Bruges și Geneva. În al doilea rând, rețeaua era descentralizată. Filialele nu erau conduse de un angajat, ci de un partener local, care primea o parte din profituri. Familia Medici din Florența era partenerul senior care supraveghea rețeaua, primind mare parte din profit și menținând marca familiei care simboliza reputația de fier a băncii. În al treilea rând, băncile primeau depozite mari de la oameni înstăriți, crescând astfel gradul de împrumutare care putea fi acordat pentru o sumă modestă, pentru un capital inițial, crescând astfel și profiturile băncii.

Economia sistemului bancar

Succesul familiei Medici corespunde celor trei concepte economice foarte relevante în sistemul bancar din zilele noastre. Primul este „economii de

scară”. Unei persoane îi este greu să facă un singur contract de împrumut, dar o bancă poate întocmi 1 000 de astfel de contracte la o fracțiune din costul „per contract”. Tranzacțiile cu bani (investiții cu bani gheață) sunt adecvate pentru economiile de scară. Al doilea este „diversificarea riscului”. Familia Medici a scăzut riscul împrumuturilor neprofitabile întinzându-se pe o suprafață geografică mai mare cu această facilitate. În plus, întrucât partenerii aflați la început de drum luau parte la profit, dar și la pierderi, trebuiau să fie chibzuiți în acordarea de împrumuturi – de fapt, au preluat unele dintre riscurile familiei Medici. Al treilea concept este de „transformare a activelor”. Negustorii voiau să își depună câștigurile sau

Bancherii de la sfârșitul sec. XIV aranjau depozite și împrumuturi, dar și transformau valute și supravegheau circulația banilor ca să nu apară monede falsificate sau interzise.

